

Melchior Jankowski

Zakończenie

Miasta wielu religii.

Topografia sakralna ziem wschodnich dawnej Rzeczypospolitej,

pod redakcją Melchiora Jakubowskiego, Maksymiliana Sasa

i Filipa Walczyny, Muzeum Historii Polski, Warszawa 2016, s. 303-304.

Melchior Jakubowski

Zakończenie

Wielokulturowość dawnej Rzeczypospolitej jest zagadnieniem, które nie przestaje fascynować kolejnych pokoleń badaczy. Również i my, studenci Uniwersytetu Warszawskiego oraz członkowie Studenckiego Koła Naukowego Historyków, chcieliśmy dołożyć swoją cegiełkę do tych badań. Zamieszczone w powyższej publikacji artykuły stanowią przyczynek do poznania dziejów opisywanych miast. Historia niektórych z nich jest po dziś dzień jedynie w niewielkim stopniu opracowana.

Za nasz znaczący wkład w badania urbanistyczne poczytujemy sobie sporządzone na potrzeby książki plany miast z oznaczeniem istniejących w nich dawniej lub obecnie obiektów sakralnych. Artykuły poświęcone poszczególnym miastom stworzyły w miarę reprezentatywną bazę danych dla analizy porównawczej, prezentowanej w podsumowaniach obu części książki. Niektóre wnioski skłaniają do zastanowienia i prowokują do zadania kolejnych pytań badawczych.

Przedstawione analizy historycznej topografii miast ziem wschodnich dawnej Rzeczypospolitej z pewnością dalekie są od wyczerpania tematu. Przyjrzelśmy się tylko niezbyt wielkiej liczbie miast z tych terenów. Uzyskane wyniki rzucają jednak pewne światło na stosunki między grupami religijnymi, wyrażające się w przestrzennych relacjach pomiędzy ich miejscami kultu.

W topografii badanych miast wyczuwalne jest stałe napięcie pomiędzy bliskim sąsiedztwem poszczególnych grup religijnych a dążeniem do separowania się od innych wspólnot. Widoczna jest tolerancja dla współmieszkańców wyznających inną wiarę. Z czasów Rzeczypospolitej pozostały oznaki uprzywilejowania Kościoła rzymskokatolickiego, który po rozbiorach ustąpił miejsca Cerkwi prawosławnej. W opisach historycznych zmian właścicieli obiektów sakralnych wyraża się przemożny wpływ wydarzeń wielkiej polityki na codzienność prowincji. Dostrzega się także wspaniałe bogactwo układów przestrzennych. Każde miasto jest inne i dzieje każdego zapisane są w jego topografii.

Jednym z przyświecających nam celów było dowartościowanie przestrzeni, traktowanej jako źródło historyczne. Jako w zasadzie równorzędne traktowaliśmy trzy rodzaje źródeł: pisane (za pośrednictwem opracowań), kartograficzne oraz sam krajobraz odwiedzanych miast. Przyglądając się topografii miasta, przecież nie tylko sakralnej, można w znacznej mierze rekonstruować jego historię. Z miast da się czytać jak z książek.

Nasze ustalenia mogą być inspiracją do podjęcia dalszych badań. Z wiedzą uzyskaną dzięki kartografii i krajobrazowi można w nowy sposób podejść do źródeł pisanych. Wielce pouczające może być wreszcie poddanie analizie sytuacji w pozostałych wieloreligijnych regionach Rzeczypospolitej, np. w Prusach Królewskich lub Inflantach. Perspektywy badawcze są wciąż bardzo rozległe.